

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО і СУЧАСНІСТЬ

**Жанр філософської містерії
у творчій спадщині
митрополита Іларіона**

**За 10 кроків до іспиту:
Модуль III. Теоретичний блок
Практикум з української мови**

**«Мій біль, мій жаль, моя біда...»
(Урок-реквієм
до дня Чорнобильської трагедії)**

**Веснянки у системі цінностей
української культури**

**З Україною в серці...
(Україна очима українських поетів)**

№4 (20)

**КВІТЕНЬ
2016**

**ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86515**

**ВИДАВНИЦТВО
«БЛИЙ ТИГР»**

За 10 кроків до іспиту: Модуль III. Теоретичний блок

Практикум з української мови

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО, викладач-методист Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Модуль 3. Чергування звуків. Зміни приголосних у потоці мовлення.
Другорядні члени речення.
Розділові знаки при однорідних членах речення

Чергування звуків.

Зміни приголосних у потоці мовлення

Українська мова є однією з наймилозвучніших мов світу. Милозвучність досягається різними засобами: чергуванням окремих голосних і приголосних, використанням паралельних форм слів, а також спрощенням у групах приголосних (в усній вимові та на письмі), оскільки сприяє уникненню складних для вимови звукосполучень.

Чергування фонем – це «незалежні від фонетичних умов зміни у фонетичному складі морфем, що полягають у заміні однієї фонемі іншою, а також сполукою фонем або фонетичним нулем, і служать як один із морфологічних засобів мови в галузі формотворення та словотвору» (І. К. Білодід).

Чергування звуків в українській мові має історичний характер. Воно відбиває дуже давні зміни в мові, які характерні для всіх слов'янських мов. Зокрема, вчені одними з найдавніших і найпоширеніших чергувань голосних звуків вважають:

[e] – [o]: брести – бродити, нести – носити, везти – возити;

[i] – [a]: лізти – лазити; сідати – садити, різати – вразити;

[e] – [i]: гребти – вигрібати; зачепити – зачіпати, летіти – літати;

[o] – [a]: допомогти – допомагати, котити – катати, стояти – стати;

[e] – [u] – **нуль звука**: беру – збирати – брати, терти – стирати – тру.

[o] та [e] – **нуль звука**: сон – сну, хлопець – хлопця. Голосні в таких випадках називаються **випадними**.

Власне українським є чергування звуків [o], [e] у відкритому складі з [i] у закритому (ночі – ніч, село – сіл), а також в іншомовних словах *дроту* – *дріт*, *паперу* – *папір* (ці давно запозичені слова є для нас абсолютно звичними, тому до них автоматично використовуються правила української мови), але *атом*, *шофер* тощо.

Увага!

Щоб перевірити, яку букву **е** чи **и** потрібно писати, необхідно змінити слово так, щоб сумнівний голосний став наголошеним: *вели́кий* – *ве́лич*, *си́ни* – *си́ній*.

Е пишемо:

– якщо при зміні слова сумнівний звук випадає: *крапель* – *крапля*, *півень* – *півня*;

– якщо при зміні слова замість [e] з'являється [i]: *шести* – *шість*, *восени* – *осінь*;

– у словосполученнях **-ере-**, **-еле-**: *береза*, *берег*, *очерет*, *шелест*.

И пишемо:

– якщо далі з'являється наголошений суфікс **-а-**: *стирати, здирати, вмирати, збирати, протирати, застилати* (хоча *стерти, здерти, вмерти, зберу, протерти, застелю*);

– в ненаголошених відкритих складах **-ри-, -ли-**: *дрижати, криниця, глитати, блищати, гриміти*.

Правопис деяких слів **варто запам'ятати**: *абонемент, акселерація, алегорія, апеляція, барельєф, бетон, дебати, дебют, дезертир, делегат, демонстрація, Бердянськ, герой, горельєф, левада, легенда, медаль, метро, орден, чекати, чернетка, щетина* тощо.

Таким же історичним є чергування приголосних **[г] – [ж], [х] – [ш], [д] – [дж], [т] – [ч], [с] – [ш], [з] – [ждж], [ст] – [шч]**: *лягти – ляжу, тихо – тиша, трудитися – труджуся, крутити – кручу, носити – ношу, їздити – їжджу, мастити – мащу*. Закономірним в українській мові є чергування:

[г] – [ж] – [з]: *друг – друже – друзі; нога – нозі – ніженька*;

[к] – [ч] – [ц]: *ріка – річечка – у ріці; рука – рученька – у руці*;

[х] – [ш] – [с]: *муха – мушка – на мусі; вухо – вушко – у вусі*.

Відповідно при творенні прикметників та іменників за допомогою суфіксів **-ськ-, -ств-** в коренях слів теж відбуваються чергування приголосних звуків, ускладнені уподібненням, які отримали назву «**зміна в групах приголосних**»:

к, ц, ч + -ськ(ий), -ств(о) → -цьк(ий), -цтв(о): *молодець – молодецький – молодецтво, ткач – ткацький – ткацтво, козак – козацький – козацтво*;

г, ж, з + -ськ(ий), -ств(о) → -зьк(ий), -зтв(о): *боягуз – боягузький – боягузтво, Запоріжжя – запорізький, Прага – пражський, убогий – убозтво*;

х, ш, с + -ськ(ий), -ств(о) → -ськ(ий), -ств(о): *залісся – заліський, птах – птаство, товариш – товариський – товариство, чех – чеський*.

Увага!

Виняток становлять поодинокі прикметники на **-ськ(ий)**, утворені від слів іншомовного походження: *дамаський, меккський, іракський, гонконгівський, малакський, цюріхський, баскський (від баски), казахський, тюркський*.

Інші приголосні перед суфіксами **-ськ(ий), -ств(о)** на письмі зберігаються: *багатий – багатство, брат – братський – братство, завод – заводський, інтелігент – інтелігентський, люд – людський – людство, студент – студентський – студентство*.

Чергування **[у] – [в], [і] – [ї], [з] – [із] – [зі]** пояснюються милозвучністю української мови. Вимовляються **[у], [ї], [із], [зі]** перед приголосним на початку речення (*У процесі навчання...; Іде до школи ...; Зі мною ...*), а також між приголосними (*світ учить розуму; радість і горе, один із них*).

Закономірним явищем в українській мові є **спрощення** (випадання одного з кількох приголосних, розташованих поруч), яке відбувається у таких звукосполученнях:

[ждн] – [жн]: *тижня, тижневий (від тиждень)*;

[здн] – [зн]: *проїзний (від проїздити), пізно (давньорус. поздно)*;

[слн] – [сл]: *ремісник, умисний (від ремесло, умисел)*;

[стл] – [сл]: щасливий, улесливий, слати (від щастя, лестоці, стелити);

[стн] – [сн]: радісний (від радість);

[скн] – [сн]: тиснути, писнути (від тиск, писк);

[сткл] – [скл]: скло (давньорус. стькло), скляний;

[лнц] – [нц]: сонце (давньорус. сьлньце);

[рдц] – [рц]: серце (давньорус. сьрдьце).

У зазначених вище випадках його результат позначається на письмі, тому вимова у цій частині слова є основою для написання. Водночас наявні й такі звукосполучення, в яких спрощення приголосних звуків відбувається у вимові, але результат його не позначається на письмі. Зазначене спостерігається у формі давального та місцевого відмінків однини іменників жіночого роду (невістці, поїздці, студентці, хористці, артистці), числівників шістнадцять, шістдесят, шістсот, а також у прикметниках, іменниках, утворених від іншомовних слів: гігантський, туристський, пропагандистський, агентство та ін.

При творенні або змінюванні слів виникає збіг двох приголосних, які важко вимовляються. Тоді, як правило, попередній приголосний **уподібнюється** до наступного, зокрема:

– група приголосних **-цьк-** змінюється на **-чч-** при творенні іменників із суфіксом **-ин(а)**: вояцький – вояччина, козацький – козаччина, німецький – Німеччина, турецький – Туреччина (але галицький – Галичина);

– групи приголосних **-ськ-, -ск-, -шк-** змінюються на **-щ-** при творенні відповідно прикметників та іменників із суфіксом **-ан (-ян-), -ин(а)**: полтавський – Полтавщина; пісок (піску) – піщина – піщаний, віск – вощина – воцаний – воцанка, дошка – дощаний;

– групи приголосних **-ск-, -ст-** змінюються в **щ-, -жк-** переходить в **-жч-** при творенні багатьох форм дієслів II дієвідміни: вереск – верещати, верещу, верещиш; простити – прощати, прощаю, прощаєш, прощу, але простиш, простить; брязк – бряжчати, бряжчу, бряжчиш і т. д.

– групи приголосних **-ськ-, -зьк-** відповідно змінюються на **-щ-, -жч-** при творенні прізвищ на **-енко, -ук**: Васько – Ващенко – Ващук, Ісько – Іщенко – Іщук, Онисько – Онщенко – Онщук, Кузько – Кужченко.

У присвійних прикметниках від власних імен із групами **-ск-, -ськ-** на письмі зберігається **с**, а **к** переходить у **ч**: Параска – Парасчин, Ониська – Онисьчин; **-шк-** дає **щ**: Мелашка – Мелашин.

Увага!

Зміна звука в корені не міняє сам корінь, такі слова залишаються спільнокореневими (корені несуть одне й те саме значення): **нести** і **носити** (корінь: **нес** і **нос**); **нога** і **нозі** (корінь: **ног** і **ноз**).

Явище уподібнення звуків стає причиною помилок у написанні слів. Щоб перевірити, яку букву написати, треба змінити слово так, щоб після сумнівного приголосного йшов голосний або сонорний приголосний (за такої умови звук чітко звучатиме): **боротьба** – **боротися**, **мигтіти** – **мигнути**, **миготіти**.

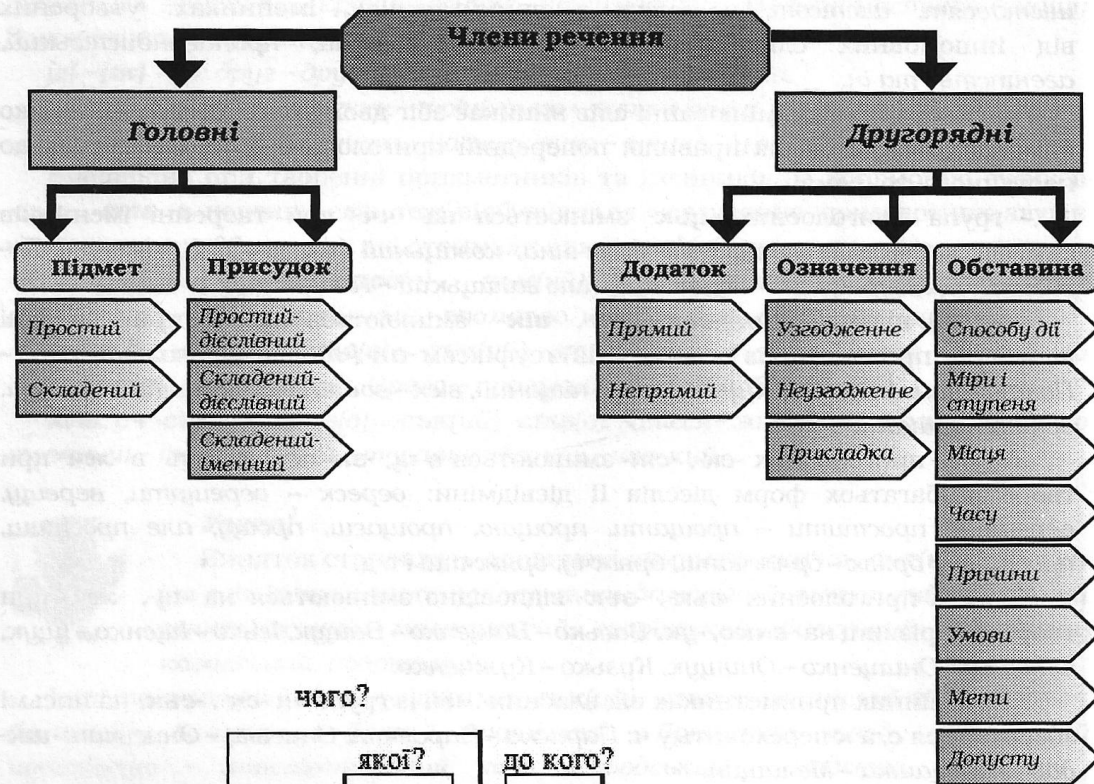
Другорядні члени речення

Крім підмета і присудка, в реченні виступають й інші повнозначні слова, що залежать від головних членів речення чи інших слів і пояснюють або уточнюють їх, розширюють зміст речення. Їх називають **другорядними членами речення**. Другорядні члени сприяють поділу речень на поширені і непоширені. Поширеними називаються речення, в яких є другорядні члени, непоширені – складаються тільки з граматичної основи. Наприклад: *Виринає стежина рідна з теплої трави. – Тече ріка.*

Залежно від ролі в реченні та значення другорядні члени поділяються на три групи: **додатки, означення і обставини**.

Схема 1

«Головні і другорядні члени речення»

чого?
 якої?
 до кого?
Україна – країна гарячої любові до народу.

У реченні другорядні члени синтаксично залежать від різних частин мови (іменників, прикметників, дієслів, прислівників тощо), з якими зв'язуються трьома способами: узгодженням, керуванням, приляганням. Наприклад: *Соловейко в темній гаї сонце зустрічає* (Т. Шевченко): *зустрічає* (що?) *сонце* – керування, *в гаї* (в якому?) *темній* – узгодження; *Тихесенько вітер віє* (Т. Шевченко): *віє* (як?) *тихесенько* – прилягання.

Другорядні члени речення мають відповідно свої характеристики, представлені в узагальненій таблиці:

Таблиця 1

Другорядні члени речення			
	Додаток	Означення	Обставина
Означас	Предмет, на який спрямована дія (процес чи стан) або відповідно до якого ця дія (процес чи стан) відбувається	Ознаку предмета, його якість, властивість, приналежність, кількість або їх порядок	Місце, час, причину, мету, спосіб дії, ступінь дії
Відповідає на питання	Питання непрямих відмінків: кого? чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?	Який? чий? котрий? скільки?	Де? куди? звідки? до якого часу? з якою метою? чому? з якої причини? як? яким чином? незважаючи на що? за якої умови?
Виразений найчастіше	Іменником, займенником та іншими частинами мови, ужитими в ролі іменника	Прикметником, дієприкметником, порядковим числівником, інфінітивом, іменником чи займенником у непрямих відмінках	Іменником з прийменником, прислівником, інфінітивом, дієприслівником або фразеологізмом
У реченні пов'язується	З підметом, присудком, додатком чи означенням	З підметом, додатком чи обставиною	З присудком
Приклад	<i>Вранішній туман ще затягав обрії тонким рожевим серпанком (П. Панч). Де-небудь в гаю, на лану ти стежку протопчеш ногами (Олександр Олесь).</i>	<i>Зійшов над хатою місяць (який?) уповні (Марко Вовчок). Година (яка?) для праці настала (Леся Українка). Поволеньки голос (чий?) оповідача тихішає (Остап Вишня). Карета (яка?) швидкої допомоги забрала її в лікарню (О. Копиленко).</i>	<i>Схвальні вигуки й оплески залунали на майдані (А. Головка). Тихесенько вітер віє, сади, лани мріють... (Т. Шевченко).</i>

Розділові знаки при однорідних членах речення

Ускладненими вважаються такі речення, до складу яких належать однорідні члени речення, відокремлені члени речення, звертання, вставні й вставлені компоненти. Ускладнювальна частина – це засіб виокремлення важливих у смислово й стилістичному відношенні компонентів речення. Граматичними показниками ускладнення виступають:

- сполучники (*тобто, а саме, хоч, як, та й*),
- похідні прийменники (*крім, попри, замість, завдяки*),
- інші службові слова (*наприклад, зокрема, у тому числі*),
- інтонація і порядок слів: *На Маковея збирають люди усяку городину, а саме: мак, кріп, цибулю, часник, моркву, соняшник, редьку...* (А. Кримський).

Однорідними називаються члени речення, які тотожні за своєю семантико-синтаксичною функцією: пояснюють один і той же член речення й виконують однакову синтаксичну функцію. Однорідними можуть бути як головні, так і другорядні члени речення: *Щастя, радість, доброта прийшли тепер до кожної оселі* (Ю. Збанацький); *Глибока, тиха, нерозважна туга вникає в серце, каменем, лягає* (Леся Українка); *Для художника важливо було осмислити життєві явища, страждання і радощі людини* (З газети). *Живи, Україно, живи для краси, для сили, для правди, для волі* (Олександр Олесь).

Схема 2

У реченні може бути кілька рядів однорідних членів, які виконують різні синтаксичні функції: *Благодатний, довгожданий, Дивним сяйвом осіяний, Золотий вечірній гість Впав бадьоро, свіжо, дзвінко На закурені будинки Зголоднілих передмість* (М. Рильський).

Бувають випадки, коли члени речення підпорядковуються одному й тому самому членові неоднаковим смисловим відношенням: *Навряд чи десь по інших країнах співають так гарно й голосисто, як у нас на Україні* (О. Довженко) (обставини неоднорідні, бо означають місце і спосіб дії).

Увага!

До **типових порушень норм** у використанні однорідних членів речення належать:

- логічна неоднорідність;
- змішування родових і видових понять;
- побудова ряду однорідних членів речення з різних частин мови;
- поєднання у ролі однорідних членів речення підрядного речення і звороту;
- поєднання однорідних членів речення в пари за синонімією, антонімією в один ряд.

Не є однорідними членами речення:

- повторювані слова, які вживаються в реченні для підкреслення кількості предметів, тривалості дії, вираження емоційності; вони розглядаються як єдиний член речення (**Рости, рости, моя пташко, мій маковий цвіте** (Т. Шевченко));
- повторювані однакові форми слів, об'єднані частками **не, так** (*хоч не хоч писати так писати, дивиться не надивиться*);
- стійкі словосполучення з парними сполучниками **і...і, ні...ні** (*ні слуху ні духу, ні пава ні гава, і сміх і гріх, і день і ніч*);
- два однакові за формою дієслова, що позначають дію та її мету (*пиду подивлюся, сяду послухаю, зайду провідаю*);
- уточнюючі і пояснюючі члени речення (*У темному гаю, в зеленій діброві, на припоні коні отаву скубуть: осідлані коні, вороні, готові* (Т. Шевченко).

Однорідні означення відрізняються від неоднорідних на основі таких ознак:

1. Залежно від семантики: однорідними вважаються означення, які характеризують предмети за однією ознакою (кольором, розміром тощо), а неоднорідними – означення, що характеризують предмети з різних боків: *Музика лине в глибину небес плавно, велично, гармонійно* (Я. Гримайло) - *В довгому покрученому яру розкинулось село Семигори* (І. Нечуй-Левицький).

2. Залежно від способу зв'язку означень з означуваним словом: якщо кожне означення безпосередньо пояснює означуване слово, вони однорідні, якщо одне означення безпосередньо залежить від означуваного слова й утворює з ним просте словосполучення, а друге залежить від усього цього словосполучення, вони неоднорідні: *Купили зручний, широкий стіл* – однорідні означення; *Купили зручний письмовий стіл* – неоднорідні означення.

3. Залежно від можливості вставити сполучник: між неоднорідними означеннями його вставити не можна.

4. Залежно від стилістичної ролі означень: означення-епітети завжди однорідні: *Збирають світлі, золоті меди веселокрилі і прозорі бджоли* (М. Рильський).

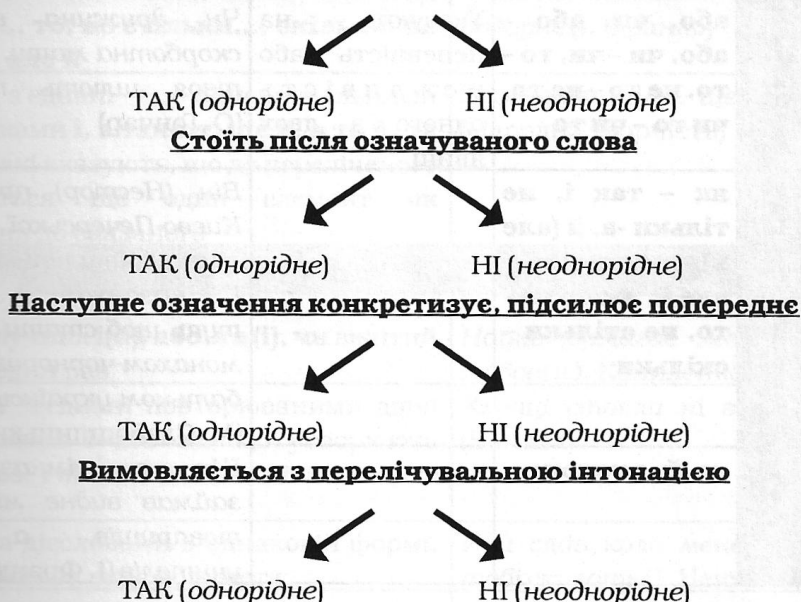
5. Залежно від позиції щодо означуваного слова: якщо означення стоять після означуваного слова, вони однорідні: *Мамині руки – щедрі, робочі – втомі не знають з ранку до ночі* (В. Грінчак).

6. Означення вважаються однорідними, якщо друге і подальші означення конкретизують, уточнюють попереднє: *Високо серед неба стояв ясний, блискучий, повний місяць* (І. Нечуй-Левицький).

7. Якщо в ряді означень спочатку стоять прикметники чи дієприкметники, а далі – дієприкметниковий зворот, такі означення вважаються однорідними, у зворотному порядку – неоднорідні: *Яскраво сяяв на сонці новий, вмитий дощем дах. - Яскраво сяяв на сонці вмитий дощем новий дах.*

Запам'ятай!

Алгоритм
визначення однорідного й неоднорідного означення
Характеризує предмет за однією і тією самою ознакою

За допомогою однорідних членів речення відтворюються рельєфні картини навколишнього світу, створюються виразні портрети, замальовуються неповторні пейзажі. При цьому однорідні члени, виражені іменниками, прикметниками і дієприкметниками, показують різноманітність предметів та їх ознак, а виражені дієсловами – підсилюють енергію дії.

Однорідні члени речення пов'язуються між собою або тільки інтонацією, або інтонацією й сполучниками сурядності: *І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій не забудьте пом'янути незлим тихим словом; На розпутті кобзар сидить та на кобзі грає* (Т. Шевченко).

Спеціалізованими граматичними засобами вираження однорідності виступають сурядні сполучники, що виражають відповідні смислові відношення між однорідними членами речення:

Таблиця 2

Смислові відношення між ОЧР	Сполучники сурядності	Мета використання	Приклади
еднальні	і (й), та (у значенні і), і – і, ні – ні, ані – ані	Смислова спорідненість, посилення заперечення	<i>Моєї вірності й любові весняний день не одцвіте</i> (А. Малишко). <i>Я пам'ятаю вчительку мою просту, і скромну, і завжди спокійну</i> (В. Сосюра).

протиставні	а, але, та (в значенні але), проте, зате, однак	Протиставлення	Це не вогні, а зірки, чисті високі, мінливі (М. Вороний). Караюсь, мучусь, але не каюсь (Т. Шевченко).
розділові	або, чи, або – або, чи – чи, то – то, не то – не то, чи то – чи то	Указують на непевність або можливість одного з двох явищ	Чи дружина вірна, чи скорботна мати, чи сестра твоя шлють ті листи (О. Гончар)
градацийні	як – так і, не тільки -а, й (але й), не лише – але й, якщо не – то, не стільки – скільки		Він (Нестор) прийшов до Києво-Печерської лаври сімнадцятилітнім юнаком і назавжди залишився тут, щоб стати не тільки монахом-чорноризцем, а й батьком української історії (М. Слабошпицький)
приєднувальні	та, й, а також		Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів, а також учителів (І. Франко)

Зоднорідними членами речення можуть уживатися узагальнювальні слова, які виступають тим самим членом речення, що й однорідні члени. **Узагальнювальне слово** – слово, що вживається при однорідних членах речення, виражає загальне значення однорідних членів і є родовим поняттям до них як видових понять. Роль узагальнювальних слів найчастіше виконують займенники **всі, все, ніхто, ніщо** та прислівники **скрізь, всюди, завжди, ніде**: *Усе в чеканні: спілі краплі рос, земля і місяць, вишині і тополі* (Б. Олійник). Узагальнення є стилістичним прийомом увиразнення змісту.

Таблиця 3

Розділові знаки між однорідними членами речення	
Правило	Приклади
Кома ставиться, якщо:	
ОЧР не з'єднані сполучниками	<i>Музика лине в глибину небес глибоко, велично, гармонійно</i> (Я. Гримайло)
ОЧР з'єднані протиставними сполучниками а, але, проте, зате, так, хоч, та (але), хоча, однак	<i>Уміла готувати, та не вміла подавати</i> (Народна мудрість)
ОЧР з'єднані повторюваними сполучниками	<i>Одвага або мед п'є, або сльози лле</i> (Народна мудрість)
частина ОЧР поєднана без сполучників, а частина вживається з повторюваними сполучниками	<i>Ти працюєш, ти певний мети, любиш край свій, і сонце, і квіти</i> (В. Сосюра)

ОЧР з'єднані сполучниками попарно (кома – між парами)	<i>Та й став Кармелюк думати, думати та гадати, гадати та мужніти (Марко Вовчок)</i>
ОЧР з'єднані парними сполучниками як..., так; не так..., як; хоч..., але (та); якщо не..., то; не стільки..., скільки; не тільки..., але й	<i>Мужню силу хоч похилить горе, так не зломить, в підлість не поверне (І. Франко)</i>
ОЧР з'єднані приєднувальними сполучниками і, а також, ще й, а то й, та й, та ще , які вказують, що до переліченого приєднується ще один елемент як доповнення до сказаного	<i>Зазеленіли луки, ще й дїбровонька (Народна творчість)</i>
Кома не ставиться:	
якщо сполучник і(й), або, та (і), чи вжитий при ОЧР один раз	<i>Наука вимагає жертв і великої любові (О. Копиленко)</i>
якщо ОЧР з'єднані повторюваними двічі сполучниками і або ні , що утворюють один вираз: <i>і так і сяк, ні се ні те, і сміх і гріх та ін.</i>	<i>Хлопці стояли ні в тих ні в сих (В. Кава)</i>
між двома дієсловами в однаковій формі, що вказують на рух і його мету	<i>Йди сядь коло мене, я щось маю тобі сказати (І. Нечуй-Левицький)</i>
у сполученнях слів, що становлять одне ціле, з яких друга частина має частку не	<i>Зробити не зробиш, а тільки обіцяє</i>
Тире ставиться:	
якщо після ОЧР стоїть узагальнююче слово О, О, О – УС ...	<i>На пустирях, на рівчаках та неглибоких балках – скрізь росте ця невибаглива рослина (З підручника)</i>
при протиставленні	<i>То не хмара – біла пташка хмарою спустилась (Т. Шевченко)</i>
коли наступний ОЧР (присудок) виражає причину, наслідок, швидку зміну подій, уточнення попередньої дії	<i>Земля на прощання усміхнулась - і потемніла (Панас Мирний)</i>
Двокрапка ставиться:	
якщо перед ОЧР стоїть узагальнююче слово УС: О, О, О ...	<i>Все бачить співець у широкім роздоллі: і небо, і море, красу світову (Леся Українка)</i>
Двокрапка і тире ставиться:	
якщо перед ОЧР стоїть узагальнююче слово і вони знаходяться в середині речення УС: О, О, О - ...	<i>Все написано О. П. Довженко: проза, драматургія, публіцистика, кіносценарії – поетичне і хвилююче, незабутнє і вражаюче (З газети)</i>

Культура мовлення!

Запам'ятайте нормативну форму слів

Українська мова	Російська мова
віз	воз
рід	род
рів	ров
лід	лед
лізти	лезть
прибій	прибой
слабкий	слабый
солодкий	сладкий
вулиця	улица
нація	нация

Запам'ятайте написання слів

Асканія Нова	новоасканівський
Гамбург	гамбургський
Гаага	гаазський
Біла Церква	білоцерківський
близький	ближчий
Буг	бузький
вал	валківський
Воронеж	воронезький
Великі Луки	великолуцький
волох	волоський
вояк	вояччина
Золотоноша	золотоніський
Івано-Франківськ	івано-франківський
П'ятихатки	п'ятихатський
Новий Світ	новосвітський
Саки	сакський
Феодосія	феодосійський
Ялта	ялтинський

Вимовляй і пиши правильно

Молотьба	[молод'ба]
Боротьба	[бород'ба]
Просьба	[проз'ба]
Вокзал	[вогзал']]
Рюкзак	[р'уззак]
Шістнадцять	[ш'існад'ц'ат']
Нігті	[н'іхт'і]
Кігті	[к'іхт'і]
Легко	[лехко]
Дьогтю	[д'охт'ю]
Вогко	[вохко]
Двигтять	[дв'іхт'ит']
Зцілити	[ц'і'ілити]
Зсунути	[с'унути]
Розповісти	[розпов'істи]
Розклад	[розклад]
Безпечно	[бе'спечно]
Безшумно	[бе'жшумно]
Прирісши	[при'р'іш:и]
Крутиться	[крути'ц':а]
Умиваєшся	[уми'вайес':а]
Зжалитись	[ж:али'тис']
Робиться	[robi'ц':а]
Ручці	[руц'.і]
Коритце	[кориц'.е]
Коротший	[короч.ий]
Принісши	[прин'іш:и]
Без шуму	[бе'жш:уму]
Зжити	[ж:ити]
Смієшся	[с'м'ійес':а]
З селом	[с:елом]

Зверніть увагу!

[у] – [в] не чергуються, якщо змінюється значення слова (враження – ураження, вправа – управа, вдача – удача, вклад – уклад, вступ – уступ), а також у власних назвах (Уругвай, Уганда, Урал, Вірджинія Віра, але Влас – Улас, Віпмен – Уїпмен, Вальд – Уальд).